

הבנת

הנקרא

חלק א'

נושאים ללימוד ותרגול ההבנה ההבעה והלשון העברית

תשע"ג - 2013

תוכן העניינים

פרק א' 3 הקורא הטוב, הקורא המיומן

בחינת טקסט, פעולות טרום קריאה, טקסטים לתרגול
הנושאים השונים.

פרק ב' 9 הכותרת

תפקידי הכותרת, התאמת כותרת לקטע, התאמת כותרת
וספור לתמונה.

פרק ג' 19 עובדה או דעה או השערה

הבחנה בין עובדה לדעה, מה בין עובדה דעה והשערה
בטקסט.

פרק ד' 28 ניסוח שאלות וניסוח תשובות

הבחנה בין מילות שאלה למילות הוראה, המשמעויות
השונות של מילות שאלה, מילות לאיתור זמן או נסיבות,
מילות לאיתור כמות, מילים המציינות תכלית, מילות סיבה
ותוצאה, השערה של סיבות ותוצאות ועוד.

פרק ה' 50 תרגילים בהבעה, בהבנה

ובידיעת הלשון

פרק א' - הקורא הטוב הקורא המיומן

הפעולות המקדימות שמבצע כל קורא

כל קורא טוב ומיומן, לפני קריאת טקסט מבצע חמש פעולות מקדימות שיעזרו לו להבין את הטקסט ויקלו עליו בהמשך.

1. התמקדות בשם המחבר

- א. מה אני יודע על המחבר, ואיך זה יכול לעזור לי להבין את הטקסט?
- ב. האם כבר קראתי ספר או מאמר שכתב המחבר?
- ג. אם כן, האם אני יודע למה לצפות ממחבר זה?

הכרת המחבר והידיעה על מה כתב בעבר יכולים לתרום להבנה טובה יותר של החומר הנקרא

2. בדיקת "האכסניה" (מקום) בה פורסם הטקסט

- א. האם הטקסט פורסם בספר לימוד, באנציקלופדיה, בעיתון...?
- ב. מה אנו יכולים להסיק מכך שהטקסט פורסם ב...? למי הוא מיועד?

- ידיעת מקום פירסום הטקסט נותנת לקורא מידע על סוג הטקסט: האם זה טקסט לימודי או מאמר או סיפור.
- הכרת סוג הטקסט משפיעה על הציפיות של הקורא מהטקסט, וזה בא לידי ביטוי בזמן הקריאה.

3. קריאת הכותרת של הטקסט והעלאת השערות

- א. מה אני מצפה לקרוא, בעקבות קריאת כותרת זו?
- ב. מה אני יודע על הנושא המוזכר בכותרת?

בדרך כלל, הכותרת רומזת על הנושא של הטקסט ועל תוכנו

4. בחינת הצורה הגרפית של הטקסט (צורה חיצונית)

בדיקת גודל האותיות, אותיות מודגשות, אורך שורות ומרווחים בין החלקים.

הסימנים הגרפיים (האותיות של הטקסט) עוזרים להתמצאות כללית בטקסט, ובכך מסייעים להבנתו. האותיות (שניתנות להדגשה) מכוונות את הקורא לשים לב לדברים חשובים במיוחד בטקסט.

5. התבוננות בתמונות, במפות ובתרשימים

א. איזה מידע מספק לי האזור, התרשים הגרפי?

ב. אילו מחשבות ורגשות עולים בי למראה התמונה?

לפעמים, התמונות, האיורים והתרשימים משלימים מידע על הטקסט, ממחישים רעיונות, או מכינים את הקורא לקראת התוכן הצפוי.

משימה 1

אל תקרא את הטקסט, אלא בצע רק את פעולות הטרומ קריאה.

השלד והתנועה של הגוף

(מהספר "גוף האדם שלי", מאת ד"ר דוד בן-בסט)

כל תנועות הגוף שלנו נעשות בעזרת השרירים, ואולם תנועת היד או הרגל, בצורה שאנו מכירים אותה, לא היתה יכולה להיעשות ללא העצמות. הרמת חפצים, עבודת אצבעות מדוייקת, הליכה, ריצה או קפיצה, וכל שאר הפעילויות, שאנו יכולים לעשות, קשורות לשלד העצמות שלנו. דמיינו מה היה קורה, אילו לא היו ביד העצמות המתאימות, בשעת נשיאת דלי?

עיקר תנועת הגוף נעשית בעזרת העצמות הארוכות של הגפיים (הידיים והרגליים). ההליכה והריצה, הרמת משאות ועוד. הפעולות העדינות והמדוייקות נעשות

בעזרת העצמות הקטנות של הכפות והאצבעות של הגפיים. עקבו אחר תנועת האצבעות בשעת כתיבה, נגינה וריקוד.

בצע את הפעולות הבאות:

1. אילו ציפיות מעורר בי שם הספר ממנו לקוח הקטע?

2. הכותרת מרמזת על כך שהקטע עוסק ב... ?

3. מהתמונה אני מבין ש... ?

משימה 2

אל תקרא את הטקסט, אלא בצע רק את פעולות הטרומ קריאה.

"התעצמותה של רומא"

(מתוך הספר "שיעורים בהיסטוריה", כרך ב', ת"ל, עמ' 15 - 16)

כמאתיים שנה לאחר שהוקמה הרפובליקה הרומית, שלטה רומא בכל איטליה. עברו עוד מאה שנה, והיא שלטה בכל האגף המערבי של הים התיכון, ומקץ כמאתיים שנה נוספות, התפשט שלטונה לחופי הים התיכון כולו.

כיצד הצליחה רומא לעמוד במלחמות הרבות, לכבוש שטחים כה נרחבים ולשמור עליהם לאורך זמן? הבה נעמוד על כמה הסברים להצלחתה של רומא.

הצבא הרומאי היה צבא אזרחי. לקראת כל מערכה צבאית, היו

הקונסולים מגייסים מספר חטיבות, שנקראו בלשונם לגיונות, מבין אזרחי רומא

האיכרים, בעלי המלאכה, הסוחרים וכו'. אזרח רומאי היה חייב לשרת בצבא במשך 16 שנה, ובשעת חירום - 20 שנה. לא כל הזמן היה האזרח בשירות צבאי פעיל, אבל במשך אותן השנים, חייב היה להתייצב לאימונים או למלחמה, אם נקרא לכך. אף אזרח ברומא לא יכול היה לקבל משרה מטעם

המדינה, אם לא מילא קודם לפחות עשר שנים משירותו הצבאי!

אולם, לא כל רומאי יכול היה לשרת בצבא. אנשים חסרי רכוש, או אנשים דלים לא שירתו בצבא, שכן לא היו יכולים לקנות לעצמם את המדים ואת הנשק. וזאת לדעת, כי ברומא לא נקנו המדים והנשק על חשבון המדינה.

לאחר השבועה, התפזרו המגוייטים לבתיהם, ולאחר זמן מה היו מתאספים שוב, ואז חילקו אותם למחלקות. הצעירים והחזקים יותר נשלחו למחלקות המובחרות - מחלקות השורה הראשונה, הזקנים ביותר - למחלקות השורה השלישית והאחרים - למחלקות השורה השניה (מחלקה בשורה השלישית כללה רק כמחצית ממספר האנשים שבמחלקות השורה הראשונה והשנייה).

בצע את הפעולות הבאות:

1. אילו ציפיות מעורר בי שם הספר שהקטע לקוח ממנו?

2. הכותרת מרמזת על-כך, שהקטע עוסק ב...?

3. מהתמונות אני מבין ש...?

אל תקרא את הטקסט אלא רק בצע את פעולות הטרומ קריאה.

הויטמינים

(מעובד מתוך אנציקלופדיה "אביב")

שם של הויטמינים נלקח מהמילה "ויטה", שפירושה מלטינית "חיים". הויטמינים הם חומרים המזרזים את הפעולות השונות בגוף. הם ממלאים תפקיד חשוב בביצוע פעולות הנשימה, העיכול, קרישת הדם, מערכת העצבים וכו'. הויטמינים הם אלה שמעניקים לגוף שלנו את ה"חיים" והבריאות. חסרונם של הויטמינים בגוף, גורם למחלות ולאי-תפקוד של הגוף. ידועות מחלות כמו "מחלת המלחים", שנגרמו בגלל תזונה לא נכונה. המלחים, ששהו בים שבועות רבים, נהגו לאכול סוג מזון מסויים, שניתן לשמור אותו שלא יתקלקל באונייה (בדרך כלל בשר מעושן או נקניקי בשר, שניתנים לשימור מחוץ למקררים). התברר, כי מחסור בסוגי

מזון שונים, שהם לא אכלו לאורך זמן, כמו פירות וירקות טריים, כיוון שלא ניתן היה לשמור עליהם באונייה, גרמו להם למחלה הנקראת "פאלגרה" - מחסור בסוגי ויטמינים.

מסתבר, אם כן, שהויטמינים

נמצאים בכל סוגי המזון שאנו אוכלים. בכל סוג מזון יש ויטמינים שונים, לכן עלינו להקפיד על איזון בתפריט שלנו, ולספק לגוף שלנו מזונות מגוונים כמו: ביצים, חלב טרי, לחם שחור, ירקות, פירות, בשר, דגים וכו'. בכל מזון ישנם ויטמינים מסוג אחר, המסייעים לתפקוד הגוף במקום אחר.

אך, יש המניחים, כי אם נספק לגופנו מלאי גדול של ויטמינים, נבטיח בכך את בריאותנו. אין הדבר נכון. הגוף זקוק למלאי ויטמינים מסויים, ועודף של ויטמינים - גם הוא יכול לגרום למחלות. סוד הבריאות של הגוף הוא בשמירה על איזון בסוגי המזון שאנו אוכלים, וכן בכמויות שאנו אוכלים מהם.

ענה על השאלות הבאות:

1. שם הספר, שהקטע "ויטמינים" לקוח ממנו, מעורר בי ציפיות:

2. הכותרת מרמזת על-כך, שהקטע עוסק ב . . .

3. מהתמונות אני מבין ש...?

פרק ה' - תרגילים בהבעה, בהבנה ובידיעת הלשון

משימה 1

א. שער מה יהיה תוכנו של הטקסט שכתרתו: "רכוש גנוב".

קרא את הקטע הבא וענה על השאלות שאחריו.

"רכוש גנוב"

קשה להאמין, איך עם ישראל שיתף פעולה עם פושעים וגנבים. גם במדינות מערביות אחרות, קיימת תופעת זיוף, אבל בשום מקום לא בהיקף הזה! בכל פינה ותחת כל עץ רענן, אפשר למצוא באסטה עם דיסקים וקלטות. הם נראים בדיוק כמו המקוריים, אבל הם מזוייפים לגמרי. מאחורי כל באסטה כזו, עומד עבריין, שמוכר רכוש גנוב. תנו לו 20 שקל, ותקבלו רכוש גנוב. אתם קניתם בזול, הוא הרוויח. לכאורה אין פה בעיה. אבל יש בעיה! זהו רכוש גנוב! זהו רכוש, שנגנב ממי שכתבו את החומר וממי שביצעו אותו. גם המדינה לא מקבלת את חלקה בצורת מיסים. בתחום הווידאו, כמחצית מהקלטות הנמכרות הן מזוייפות, וכך נמנעת מן היוצרים, העוסקים בתחום, האפשרות להתפרנס בכבוד. בשל כך, המפיקים מהססים להוציא קלטות חדשות לשוק, שכן הם בקושי מצליחים להחזיר לעצמם את ההשקעה, זאת משום, שאת הרווחים גורפים הזייפנים.

סמן את התשובה הנכונה:

1. למי מתייחס הביטוי "פושעים וגנבים" המופיע בשורה הראשונה?

א. זייפני כספים במדינות מערביות

ג. אנשים שפרצו לבתים

ב. יוצרים כושלים בתחום המוזיקה

ד. מוכרי קלטות מזוייפות

2. מדוע קלטות מזוייפות הן רכוש גנוב?

א. כי המוכרים גנבו אותן מהמפעל.

ג. כי המוכרים הם עבריינים.

ב. כי המפיקים לא קיבלו כסף.

ד. כי הקלטות נמכרות בזול.

3. מדוע כתוב ש"עם ישראל משתף פעולה עם פושעים וגנבים"?

- א. כי הישראלי מסתיר את העבריינים. ג. כי הישראלי קונה קלטות מזוייפות.
ב. כי הישראלי מזייף קלטות וידאו. ד. כי הישראלי אינו משלם מיסים למדינה.

4. רשום האם המשפט מציין "עובדה", "השערה" או "דעה".

- א. זיוף קלטות נחשב למעשה לא מוסרי. _____
ב. קשה להאמין, אך עם ישראל משתף פעולה עם פושעים וגנבים. _____
ג. כאשר המשטרה תפעל נגד הזייפנים "תעלם" תופעת זיוף קלטות. _____

5. לפי הפסקה האחרונה, מה היקף המכירות של קלטות וידאו מזוייפות?

- א. מחצית מהשוק. ג. היקף קטן מאד.
ב. רוב השוק. ד. אי אפשר לדעת לפי הקטע.

6. למה מפיקים מהססים להוציא קלטות חדשות לשוק?

- א. כי אין בשוק דרישה לקלטות חדשות. ג. כי הזייפנים מרוויחים ממכירת הקלטות.
ב. כי הפקת קלטות זה תהליך מסובך. ד. כי המבצעים דורשים סכומי כסף גבוהים.

7. מהי כוונת המשפט: "הם בקושי מצליחים להחזיר לעצמם את ההשקעה" ?

- א. הם מצליחים להשקיע. ג. הם מצליחים להרוויח.
ב. הם מתקשים להשקיע. ד. הם מתקשים להרוויח.

8. מהי משמעות המילה "גורפים"?

- א. נותנים ג. רוצים
ב. אוספים ד. מפזרים

9. מהו לדעתך המסר העיקרי שכותב הקטע רצה להעביר?

- א. קלטות מזוייפות זולות מהמקוריות. ג. קלטות מזוייפות הן רכוש גנוב.
ב. במדינה יש הרבה פושעים וגנבים. ד. מפיקים לא מוציאים לשוק קלטות חדשות.

10. מה, לדעתך, כותב הקטע מרגיש כלפי התופעה של זיוף קלטות?

- א. כעס ג. קינאה
ב. אדישות ד. הערצה

11. למה מתכוון כותב המאמר במילה "לכאורה"?